

თამაზ იაშვილი

ექსპერტი

საპირველაპრილო ხუმრობა, თუ კიდევ ერთი ხელბორკილი მეწარმისთვის

საქართველოს კანონმდებლობის ე.წ. „ხვრელებზე" დღემდე ბევრი თქმულა და დაწერილა. ეს ის ხვრელებია, რომელიც ხშირად ხელბორკილად იქცევა ხოლმე მეწარმისათვის. მოვიყვან რამდენიმე მაგალითს.

დღემდე ძალაშია საგადასახადო კოდექსის 133 მუხლი, რომლის თანახმად:

- გადასახადის გადამხდელის მიერ შემოსავლებისა და ხარჯების, აგრეთვე გადასახადით დასაბეგრი სხვა ობიექტების აღრიცხვის წესების დარღვევა ჩადენილი ერთ საგადასახადო პერიოდში იწვევს დაჯარიმებას 1 000 ლარის ოდენობით. იგივე ქმედება ჩადენილი ერთ საგადასახადო პერიოდზე მეტი ხნის განმავლობაში, იწვევს დაჯარიმებას სამმაგი ოდენობით.

ამავე მუხლის მე-5 ნაწილში ვკითხულობთ: ამ მუხლის მიზნებისთვის შემოსავლებისა და ხარჯების, აგრეთვე გადასახადით დასაბეგრი სხვა ობიექტების აღრიცხვის წესების დარღვევად ითვლება პირველადი დოკუმენტების, სასაქონლო ზედნადებებისა და ანგარიშ-ფაქტურების, საბუღალტრო რეგისტრების უქონლობა, ან დადგენილი წესის დარღვევით მათი წარმოება, აგრეთვე ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშებზე და ანგარიშგებაში გადასახადის გადამხდელის სამეურნეო ოპერაციების, ფულადი სახსრების, მატერიალური ფასეულობების, არამატერიალური აქტივებისა და ფინანსური დაბანდებების არადროულად და არასწორად ასახვა. 133-ე მუხლის ეს ნაწილი კოდექსში შესულია 2006 წლის 29 დეკემბერს.

აღნიშნული მუხლიდან გაუგებარია: შემოსავლებისა და ხარჯების, აგრეთვე გადასახადით დასაბეგრი სხვა ობიექტების აღრიცხვის რომელი წესების დარღვევის, რომელი საბუღალტრო რეგისტრების უქონლობისათვის უნდა გადაიხადოს ჯარიმა გადასახადის გადამხდელმა. **რა ითვლება ასეთი წესების დარღვევად, გადასახადის გადამხდელის სამეურნეო ოპერაციების, ფულადი სახსრების, მატერიალური ფასეულობების, არამატერიალური აქტივებისა და ფინანსური დაბანდებების არადროულად და არასწორად ასახვად. რატომ უნდა გადაიხადოს მეწარმემ 3000 ლარი ჯარიმა მხოლოდ იმისათვის, რომ მისი საბუღალტრო რეგისტრები ვიღაცას არასრულად ეჩვენება შევსებული (?!)**

არ არის აუცილებელი დიდი გამჭრიახობა იმის მისახვედრად, რომ გამორიცხულია იმ საწარმოს არსებობა, რომელიც წელიწადში ერთხელ მაინც არ დაუშვებს რამდენიმე შეცდომას ზემოთ მოყვანილი გრძელი ჩამონათვალიდან და არ მოუწევს 3000 ლარიანი ჯარიმის გადახდა, სხვა შესაძლო ჯარიმებისა და საურავების გარდა. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, თუ რა დიდი ტვირთი შეიძლება აღმოჩნდეს, დღევანდელი მცირე საწარმოთა და ინდმეწარმეთა უდიდესი ნაწილისათვის 3 000 ლარიანი ჯარიმა, ადვილად მივხვდებით რა მოხერხებულია ეს მუხლი გამომძალველებისათვის, თუ იგი სპეციალურად ამ მიზნით არ არის შეტანილი საგადასახადო კოდექსში.

გავიხსენოთ დღემდე მოქმედი დებულება სალაროს მეურნეობაზე და მისი მოთხოვნები სალაროს ნაშთის შესახებ, რომლის პირველივე გვერდზე ვკითხულობთ: **პირები, რომლებზედაც ვრცელდება მოცემული დებულება, ვალდებულნი არიან სამუშაო დღის ბოლოს ნაღდი ფულის ამონაგები შეიტანონ მომსახურე ბანკში თავის ანგარიშზე.** თუ დებულებას დავუჯერებთ, იგი ვრცელდება უკლებლივ ყველა სამეურნეო სუბიექტზე, მათ შორის ინდივიდუალურ მეწარმეზე, რომელთა წლიური შემოსავალი 40 000 ლარს აღემატება, ანუ დაახლოებით 100 ლარს დღეში. ეს კი ნიშნავს, რომ პრაქტიკულად ყოველი ნაყინის გამყიდველი ვალდებულია სამუშაო დღის ბოლოს ნაღდი ფულის ამონაგები შეიტანოს მომსახურე ბანკში თავის ანგარიშზე. ძნელი მისახვედრი არ არის რა ხასიათზე დადგებიან ბანკები (აღარაფერს ვამბობთ ნაყინის გამყიდველზე) ყველა ინდმეწარმე, მართლა რომ დადგეს ბანკის კარებთან ყოველ საღამოს თავისი ასი ლარის შესატანად, დილას კი უკან გამოსატანად.

ყოვლად მიუღებელია ამ „დებულებით" დადგენილი სალაროს ნაშთის ლიმიტებიც. საწარმოს, რომელსაც თვეში 50 000 ლარამდე თვიური ამონაგები გაჩნია, დღის ბოლოს სალაროში მხოლოდ 150 ლარის დატოვების უფლება აქვს. ეს კი ნიშნავს, რომ თუ დღის ბოლოს საწარმოს სალაროში აღმოჩნდება 155 ან 160 ლარი, სხვაობა დღის ბო-

ლოს შეტანილი უნდა იქნეს მომსახურე ბანკში.

ამ დებულების წყალობით კიდევ უფრო უარეს დღეში აღმოჩნდნენ საწარმოები, რომლებსაც არ ჰყოფნით დადგენილი ლიმიტის ნაშთები და იძულებული არიან:

*** მეორე დილიდანვე დაიკავონ რიგი ბანკებში, წინა საღამოს შეტანილი ფულის გამოსატანად, ან**

*** საღამოს, ლიმიტს ზევით თანხები ფიქტიურად გასცენ საქვეანგარიშოდ, დადგენილი ლიმიტის დაცვის მიზნით.**

ნებისმიერი მეწარმისათვის ნათელზე ნათელია, რომ ასეთი დებულებისა და ლიმიტების დაცვა პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ბუნებრივად ისმება კითხვა: ვის და რისთვის სჭირდება ასეთი დებულება და ასეთი ლიმიტები. ვის აქვს უფლება მეწარმეს უკარნახოს, როდის და რამდენი ფული შეიტანოს ბანკში და რამდენი დაიტოვოს სალაროში. რატომ უნდა უხადოს ბანკს საზღაური მომსახურებისათვის, რომელიც მას არ სჭირდება?!

პასუხი მარტივია, საწარმოში დღის ბოლოს, ლიმიტის გადამეტება გარანტირებულია, გარანტირებულია ბუღალტრული აღრიცხვის წესების დარღვევა და მოთხოვნა 3000 ლარამდე ჯარიმის გადახდის თაობაზე (სსკ მუხლი 133). (ეხლა უკვე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა სისხლის სამართლის კოდექსის 204[1] მუხლით).

ასეთ პირობებში, 2008 წლის 14 მარტს პარლამენტი იღებს კანონს, რომლითაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შედის **204[1] მუხლი – „ბუღალტრული აღრიცხვის წესების დარღვევა“.** კანონმა ფაქტიურად აღადგინა (ყოვლად მიუღებელი რედაქციით) ადრე კოდექსიდან ამოღებული 204 მუხლი – **„საბუღალტრო წიგნის წარმოების წესის დარღვევა“.** გაუგებრობების თავიდან აცილების მიზნით, კოდექსის ახალ მუხლს მოვიყვან სრულად:

1. ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირის მიერ არასწორი ან არასრული ინფორმაციის შემცველი საბუღალტრო დოკუმენტის შექმნა, გამოყენება ან საგადასახადო დოკუმენტის აღრიცხვა, თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღების, ზეგავლენით ვაჭრობის ან ასეთი საქმიანობის დაფარვის მიზნით – ისჯება ჯარიმით.



2. იგივე ქმედება:

ა. ჩადენილი არაერთგზის;

ბ. რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე.

კანონი და აღნიშნული მუხლი ძალაში შევიდა პირველი აპრილიდან.

არ არის გამორიცხული, რომ კანონმდებელს გაახსენდა ქვეყანაში არარსებული ბუღალტრული აღრიცხვის ინსტიტუტი და ცდილობს არსებული მდგომარეობის გამოსწორებას, წესრიგის დამყარებას ეკონომიკისთვის ამ უმნიშვნელოვანეს სფეროში. ვფიქრობთ, რომ ასეთი მიზნის არსებობისას, შედეგი სულაც არ იქნება ადექვატური. საკანონმდებლო სიახლემ, რბილად რომ ვთქვათ, გააოგნა უკლებლივ ყველა „ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირი“. მუხლის გაცნობის შემდეგ არ შეიძლება არ გაჩნდეს კითხვა კანონის ავტორის, მიმღებისა და დამკვეთის მიმართ – ასეთი კანონის არსებობის პირობებში ურჩევდნენ ისინი თავის შვილებს, შვილიშვილებს, ახლობლებსა და ნებისმიერ სხვა ადამიანს–ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელ პირად საქმიანობას? ვფიქრობთ, რომ არა.

კანონიდან გაუგებარია **ვინ არის ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირი. ბუღალტრული და საგადასახადო დოკუმენტები იქმნება სამეურნეო საქმიანობის ყველა რგოლში პირველადი დოკუმენტების სახით.** თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე საგადასახადო დოკუმენტის შევსების ინსტრუქციებს, **დღემდე არ არსებობს რამდენადმე სრული ნორმატიული დოკუმენტი, რომელიც არეგულირებს ბუღალტრული აღრიცხვის, პირველ რიგში, ფინანსური აღრიცხვისა და ანგარიშგების წესებს. დღემდე არ არსებობს შეფასების ცივილიზებული ინსტიტუტი,** სამწუხაროდ, იშვიათად ახსენდებათ, თუ როგორ ხდება 2 მილიონიანი ქონების გაყიდვის 250 ათასად გაფორმება. ეკონომიკური ლექსიკონიდან ფაქტიურად გამქრალია ტერმინები: **რესურსების ეკონომია, რესურსების ხარჯვის, გამოსავლიანობის, ბუნებრივი და ძნელად ასაცილებელი დანაკარ-**

გების ნორმები. არადა, დასაბუთებული, სათანადო წესით შედგენილი და დამტკიცებული ხარჯვის ნორმების გარეშე, ფიქცია იქნება მონაცემები ხარჯვის, შესაბამისად, მოგებისა და მოგების გადასახადის შესახებ. ობიექტური შეფასების გარეშე, ასევე ფიქცია იქნება ფინანსური ანგარიშგებაც. თუ ამას დავუმატებთ: **შემფასებლებს, რომელთა შეფასების მიდგომები და კრიტერიუმები ვერ უძლებენ კრიტიკას; აუდიტორებს, რომლებსაც „არ ეხერხებათ“ უარყოფითი დასკვნების დაწერა; საგადასახადო კოდექსს, რომელიც გაუთავებლად იცვლება და ცვლილებები, როგორც წესი, გამოქვეყნებიდან 15 დღეში შედის ძალაში; პრაქტიკულად შეუძლებელია გაუგებარ კითხვებზე და პრობლემებზე რამდენადმე მისაღები პასუხის მიღება** (წერილობით გაგზავნილ სამ კითხვაზე პასუხს ღებულობ მხოლოდ ერთზე, მინაწერით: პასუხი წარმოადგენს რეკომენდაციას და იურიდიული ძალა არა აქვს); ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, აუცილებელია:

1. შეიქმნას კომისია, რომელიც შეისწავლის ქვეყანაში ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგებისა და ამ ინსტიტუტის სამართლებრივი ბაზის მდგომარეობას.

2. შემუშავდეს ბუღალტრული აღრიცხვის პრაქტიკის ერთიანი წესები და აღრიცხვის წესები მცირე საწარმოებისათვის, აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების გათვალისწინებით.

3. დაზუსტდეს კრიტერიუმები იმ საწარმოების დასადგენად, რომლებმაც:

– სრულად უნდა აწარმოონ ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების დაცვით.

– აღრიცხვა აწარმოონ გამარტივებული წესით და ეს წესი მართლაც უნდა იყოს მარტივი.

– უნდა წარადგინონ ფინანსური ანგარიშგება საგადასახადო ორგანოებში, სადაც ასეთი ანგარიშგება ხელმისაწვდომი იქნება ნებისმიერი დაინტერესებული პირისათვის. რატომ გვავიწყდება, რომ საწარმოს ფინანსური ანგარიშგება საჯარო ინფორმაციაა და იგი მზადდება მხოლოდ ასეთი ანგარიშგების გარეშე მომხმარებლისათვის.

4. დაზუსტდეს საწარმოს მცირე საწარმოს კატეგორიისადმი მიკუთვნების კრიტერიუმები. კონკრეტულად განისაზღვროს ის, რისი დარღვევისათვისაც დაისჯება ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირი. განისაზღვროს: ბუღალტრულ აღრიცხვაში დასაშვებია ის, რაც დასაშვებია, თუ დასაშვებია ის, რაც არ არის აკრძალული.

5. მიღებული იქნეს საშემფასებლო საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტი.

6. მიღებული იქნეს ნორმატიული აქტი, რომელიც წესრიგს დაამყარებს მატერიალური რესურსების, გამოსავლიანობის, დანაკარგების ნორმირების საქმეში.

7. შეიქმნას მექანიზმი (სასურველია მუდმივმოქმედი შერეული კომისიის სახით), რომელიც უზრუნველყოფს გადასახადის გადამხდელის და ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირის მიერ რთულ და გაუგებარ კითხვებზე ამომწურავი და იურიდიული ძალის მქონე პასუხის მიღებას. გაუქმდეს საგადასახადო კოდექსის სამარცხვინო 47-ე მუხლი. შეიქმნას საგადასახადო კოდექსის 52-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ი“ და „ნ“ პუნქტების შესრულების რეალური მექანიზმები.

8. უარი უნდა ითქვას მრავალწლიან პრაქტიკაზე, როდესაც პროფესიონალი ბუღალტრის კვალიფიკაციის მისაღებად, საკმარისი იყო ბუღალტერთა პროფესიული გაერთიანების წევრობა და ძნელად მოიძებნებოდა აუდიტორის წოდების მაძიებელი, რომელსაც უარი უთხრეს ამ წოდების მიღებაზე.

9. უარი ითქვას პრაქტიკაზე, როდესაც საგადასახადო კოდექსში ცვლილება შედის პარლამენტის პრაქტიკულად ყოველ სხდომაზე. ცვლილებები საგადასახადო კოდექსში ძალაში შევიდეს სულ ცოტა ერთი წლის შემდეგ.

10. ყველა ამ საკითხის გადაწყვეტამდე შეჩერდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 204[1] მუხლისა და საგადასახადო კოდექსის 133-ე მუხლის მოქმედება. ამ მუხლში დაზუსტდეს:

– ვინ არის ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელი პირი;

– რას ნიშნავს არასწორი ან არასრული ინფორმაციის შემცველობა;

– რას ნიშნავს საგადასახადო დოკუმენტის აღრიცხვა;

– რას გულისხმობს გამორჩენა;

– რას ნიშნავს გამორჩენა ან უპირატესობის მიღება, რას ნიშნავს სხვა პირი;

– რას ნიშნავს „ზეგავლენით ვაჭრობის ან ასეთი საქმიანობის დაფარვის მიზნით“;

– რას გულისხმობს მნიშვნელოვანი ზიანი. ვფიქრობთ, რომ უარი უნდა ითქვას პრაქტიკაზე, როდესაც 10 000 თუ 100 000 ლარის ერთნაირად მიჩნევა დიდი ოდენობად საწარმოებისათვის წლიური 100 000 და 100 მილიონიანი ბრუნვით.

ქვეყანაში უნდა მოწესრიგდეს აღრიცხვა. უნდა დაწესდეს კონტროლი და მკაცრი, მაგრამ უპირობოდ სამართლიანი და ადექვატური პასუხისმგებლობა აღრიცხვისა და ანგარიშგების წესების დაცვაზე. ასეთი პასუხისმგებლობა მიმართული უნდა იყოს ბუღალტერთა კორპუსის, აღრიცხვის ინსტიტუტის გაძლიერებისა და არა მისი საბოლოო მოშლისათვის. აღრიცხვის მოწესრიგებას ალტერნატივა არა აქვს. რამეთუ დაწერილია: აღრიცხვის გარეშე არ არის კონტროლი. კონტროლის გარეშე კი ჩირადაც არ ღირს ხელისუფლება.

ფაქტია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი ცვლილების შემდეგ, საღად მოაზროვნე ადამიანი ძნელად მოისურვებს ბუღალტრობას და ბუღალტრული აღრიცხვის განმახორციელებელ პირობას, რაც საეჭვოა წაადგეს ქვეყნის მეწარმეობასა და ეკონომიკას მთლიანად, რეფორმების ამ ძალზე დაძაბულ და რთულ ეტაპზე.

რამდენადაც მოულოდნელად არ უნდა მოგეჩვენოთ, ბოლო წლების ქართული პოლიტიკა ზედმეტად არის „ბუღალტერიზებული“. სამწუხაროდ, კვლავ რჩებიან ძალები, რომელთაც არ აწყობთ მოწესრიგებული ბუღალტერია, ცივილიზებული შეფასების ინსტიტუტი, დამოუკიდებელი ფინანსური აუდიტი–თანამედროვე ეკონომიკის ეს უალტერნატივო ელემენტები.